

Yksityinen tiekunta urakan kilpailuttajana

1. Hankintasäännösten soveltaminen yksityiseen tiekuntaan

Yksityistä tiekuntaa pidetään julkisena hankintayksikkönä, mikäli valtion, kunnan tai muun julkisyhteisön kohteelle myöntämän tuen määrä on yhteensä yli puolet hankinnan arvosta ja tällöin tiekunnan tulee urakoita teettäessään noudattaa hankintasäännöksiä.

Noudatettavaksi tulee Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (hankintalaki) 1397/2016.

Hankintalakia sovelletaan kansalliset kynnysarvot ja EU-kynnysarvot ylittäviin hankintoihin eli nämä kynnysarvot ylittävät hankinnat täytyy kilpailuttaa hankintalain menettelysäännösten mukaisesti.

Kansallisen kynnysarvon ylittävät hankinnat (ns. kotimainen hankinta)	Tavara- ja palveluhankinnat	60 000 euroa (alv 0 %)
	Rakennusurakat	150 000 euroa (alv 0 %)
EU-kynnysarvot ylittävät hankkeet (ns. EU-hankinta)	Tavara- ja palveluhankinnat	221 000 euroa (alv 0 %)
	Rakennusurakat	5 548 000 euroa (alv 0 %)

Jos yksityinen tiekunta saa julkisyhteisöltä avustusta yli puolet hankinnan arvosta, mutta hankinnan arvo ei ylitä kansallista kynnysarvoa, hankintalaki ei tule sovellettavaksi. Tiekuunta voi vapaasti valita urakan teettämistavan, mutta vapaamuotoinen kilpailuttaminen on tällöinkin kustannussäästöyistä syytä tehdä.

Hankintaa ei saa jakaa eriin tai osittaa hankintalain soveltamisen välttämiseksi. Tämä ei kuitenkaan estä hankinnan jakamista eriin tapauksissa, joissa kunkin erän hankinta toteutetaan lain menettelytapojen mukaisesti. Jos esimerkiksi urakan materiaalit ja työ hankintaan erikseen, molempien erien hankinnassa on kiinnitettävä huomiota kynnysarvojen ylittymiseen. Eli hanketta ei saa keinotekoisesti jakaa osiin hankintalain mukaisten kynnysarvojen alittamiseksi. Materiaalien hankinnassa noudatetaan tavarahankintojen kynnysarvoa ja rakennustyön hankinnassa rakennusurakan kynnysarvoa. Tavarahankintojen kansallinen kynnysarvo on 60 000 euroa. Jos tiekunta saa avustusta yli puolet hankinnan arvosta ja tiekunnan tekemän tavara-hankinnan arvo on 60 000 euroa tai enemmän, tavarahankinta täytyy tehdä hankintalain menettelysäännösten mukaisesti.

Esimerkki 1: Jos tiekunnan urakan kokonaiskustannus on 130 000 euroa ja tiekunnalle myönnetään avustusta hankkeeseen 70 000 euroa, tiekunta saa avustusta yli puolet hankinnan arvosta. Jos tiekunta tekee tällaisessa hankkeessa 60 000 euron tavarahankinnan, se täytyy tehdä hankintalain säännösten mukaisesti.

Esimerkki 2: Jos tiekunnan urakan kokonaiskustannus on 100 000 euroa ja tiekunnalle myönnetään avustusta 45 000 euroa, avustusta on myönnetty vähemmän kuin puolet hankinnan arvosta. Jos tiekunta tekee tällaisessa hankkeessa 60 000 euron materiaalihankinnan, hankintalain menettelysäännöt eivät tule noudatettaviksi.

Hankintalaki säätelee kilpailuttamista eri tavalla riippuen siitä, onko kysymyksessä kotimainen vai EU-hankinta. Seuraavassa käsitellään vain kansallisia hankintoja, koska yksityistiekuntien hankinnat eivät käytännössä ylittäne EU-kynnysarvoja.

2. Hankintalain mukainen kilpailuttaminen

Jos yksityistiekunta on hankintalain 5 §:n perusteella velvollinen kilpailuttamaan hankintansa, tiekunnan tulee toimittaa hankintapäätöksen tekemisen jälkeen seuraavat asiakirjat ELY-keskukselle:

- sähköisessä HILMA-ilmoituskanavassa julkaistu hankintailmoitus
- tarjouspyyntö
- saadut tarjoukset
- hankintapäätös.

Näiden asiakirjojen perusteella ELY-keskus valvoo, että hankintalain mukaisena hankintayksikönä toimiva tiekunta kilpailuttaa hankintansa asianmukaisesti. Jos tiekunta laiminlyö kilpailuvelvoitteen, voidaan valtionavustusta koskeva päätös kumota valtionavustuslain 21 §:n perusteella.

3. Kilpailuttaminen

Urakoita teetettäessä on sovellettava seuraavia yleisiä periaatteita:

- Hankinnat on pääsääntöisesti kilpailutettava. Kilpailuttamatta jättäminen voi tulla kysymykseen vain poikkeuksellisesti.
- Kaikkia kilpailuun osallistumaan halukkaita ja tarjouksen jättäneitä on kohdeltava tasapuolisesti ja syrjimättömästi.

Kaikista hankintalain soveltamiseen piiriin kuuluvista hankinnoista on ilmoitettava julkisesti ja kilpailuttamisprosessi alkaa virallisesti hankintailmoituksen julkaisemisella. Kotimaisista hankinnoista ilmoitetaan tekemällä hankintailmoitus työ- ja elinkeinoministeriön järjestämässä sähköisessä ilmoituspaikassa, ns. HILMAssa. HILMAN osoite on www.hankintailmoitukset.fi. Hankintailmoituksen tarkoituksena on tiedottaa tarjouskilpailusta avoimesti ja varmistaa todellisen kilpailun syntyminen.

Hankintalaissa ei ole enää säännöksiä kansallisista hankintamenettelyistä, vaan kansallisiin hankintoihin sovelletaan yleisiä hankintaoikeudellisia periaatteita (tarjoajien tasapuolinen ja syrjimätön kohtelu, avoimuus ja suhteellisuus). Tiekuunnalla on laaja hankintavalta sen suhteen, minkälaista menettelyä se haluaa käyttää kansallisen hankinnan kilpailuttamisessa. Tiekuunta voi halutessaan käyttää samanlaisia menettelyjä kuin EU-kynnysarvot ylittävissä hankinnoissa, mukauttaa niitä tai se voi käyttää vuoden 2007 hankintalain mukaisia kansallisia menettelyjä (avoin ja rajoitettu menettely). Tiekuunta voi käyttää myös sellaista menettelyä, jonka se on itse määritellyt.

Koska hankintalaissa ei enää määritellä käytettävää kansallista hankintamenettelyä lainkaan, tiekunnan on kuvattava käyttämänsä hankintamenettely hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä. Kuvaus tulee esittää siten, että tarjoajat pystyvät sen perusteella ennakoimaan käytetyn hankintamenettelyn luonnetta ja kulkua sekä tietävät oman roolinsa menettelyssä.

Kuvauksessa on kerrottava, miten hankintamenettely kokonaisuudessaan etenee. Kuvauksessa on hyvä mainita esimerkiksi, sisältääkö menettely tarjoajien määrän rajoittamista tai neuvottelukierroksia, missä vaiheessa tarjoajan odotetaan toimittavan dokumentteja tai tarjous hankintayksikölle ja minkälaisia vaatimuksia menettelyyn yleisesti liittyy.

Tiekunta voi käyttää esimerkiksi seuraavia kumotun hankintalain mukaisia kansallisia hankintamenettelyjä:

Rajoitettu menettely: Tarjouskilpailusta julkaistaan hankintailmoitus HILMAssa ja halukkaat tarjoajat ilmoittautuvat kilpailuun lähettämällä osallistumishakemuksen hankintailmoituksessa ilmoitettuun osoitteeseen. Tarjoajien on myös ilmoittauduttava kilpailuun yksityistiekunnan hankintailmoituksessa ilmoittamassa määräajassa päästääkseen mukaan kilpailuun. Hankintailmoituksen julkaisemisen jälkeen yksityistiekunta voi lähettää muistutuksen meneillään olevasta kilpailusta potentiaalisille tarjoajille ja muistuttaa heitä ilmoittautumisesta. Osallistumishakemukset saatuaan tiekunta arvioi ehdokkaiden soveltuvuuden hankintailmoituksessa esitettyjen perusteiden mukaisesti ja lähettää tarjouspyynnöt valituille ehdokkaille. Ainoastaan hankintayksikön valitsemat ehdokkaat voivat tehdä tarjouksen. Seuraavassa vaiheessa tiekunta vastaanottaa tarjoukset ja suorittaa tarjousten arvioinnin.

Avoim menettely: Tarjouskilpailusta julkaistaan hankintailmoitus HILMAssa. Kaikille halukaille yrityksille toimitetaan tarjouspyynnöt ja kaikki voivat jättää tarjouksen. Avoimessa menettelyssä tiekunta voi myös lähettää tarjouspyynnön suoraan soveliaaksi arvioimilleen toimittajille. Tarjoajan soveltuvuuden arviointi tehdään tarjouksen sisääntulon yhteydessä ennen varsinaisen tarjouksen arviointia.

Edellä mainittuja menettelyjä voi myös muokata, kunhan tämä on kerrottu hankintailmoituksessa tai tarjouspyynnössä. Perinteisesti ensimmäisessä vaiheessa on tarkastettu tarjoajien soveltuvuus ja toisessa vaiheessa arvioitu tarjoukset ja valittu kilpailun voittaja. Voidaan toimia myös niin, että tarjoajia pyydetään vakuuttamaan soveltuvuutensa ja vain voittavalta tarjoajalta tosiasiallisesti tarkastetaan soveltuvuuden täyttyminen todistuksista ennen hankintapäätöksen tekemistä.

Tarjouspyynnön ja sen liitteiden sisältö:

- urakan tekninen määrittely riittävällä tarkkuudella
- maksuperusteet (yksikkö- vai kokonaishintaperusteinen urakka)
- maksuehdot ja mahdolliset vakuudet
- muut sopimusehdot
- urakan aikataulu
- kuinka pitkää voimassaoloaika tarjoukselta edellytetään
- pyydettyä tarjoajaa vakuuttamaan yhteiskunnallisten velvoitteiden täyttäminen (verojen ja eläkemaksujen maksaminen) tai pyydettyä liittämään tarjoukseensa todistus verojen ja eläkemaksujen maksamisesta
- Kerrottava, mihin (tarkka osoite) ja mihin mennessä (pvm ja kellonaika) tarjoukset tulee toimittaa perille ja millä merkinnällä tarjouskuori on varustettava. Tarjousten sisäänjättöaika määritettäessä on huolehdittava siitä, että tarjouslaskenta-aika on riittävä.
- Kerrottava, millä perusteella urakkaratkaisu tehdään. Käytännössä alhaisin hinta lienee tarkoituksenmukaisin ratkaisuperuste, vaikka muitakin ratkaisuperusteita on luvallista käyttää. Muina ratkaisuperusteina voivat tulla kysymykseen erilaiset laatukriteerit tietyn painoarvoin.

Ennakkoperintärekisteriin merkitsemisen voi tarkistaa internetistä yritystietojärjestelmän (YTJ) maksuttomasta julkisesta tietopalvelusta, osoitteesta www.ytj.fi.

4. Urakkaratkaisun tekeminen

Urakkatarjoukset avataan yhtäaikaaisesti avaamistilaisuudessa, josta laaditaan pöytäkirja. Pöytäkirjaan kirjataan kaikki saapuneet tarjoukset ja niitä koskevat olennaiset tiedot.

Kaikkien hyväksytyiksi tulneiden yritysten tarjoukset arvioidaan tarjouspyynnössä kerrottuja perusteita noudattaen, minkä jälkeen tehdään tarjousvertailu ja ratkaisu voittajasta. Pöytäkirjaan kirjataan tarjousten arviointia, vertailua ja urakkaratkaisua koskevat olennaiset tiedot.

5. Urakkaratkaisusta ilmoittaminen

Tarjouskilpailun ratkaisusta on tehtävä kirjallinen päätös, joka on perusteltava. Päätös lähetetään kaikille kilpailuun osallistuneille ja siihen on liitettävä valitusosoitus markkinaoikeuteen ja oikaisuohje hankintayksikölle osoitettavaa hankintaoikaisua varten. Sekä tarjouskilpailuun osallistuneilla yrityksillä kuin myös hankintayksiköllä itsellään on käytettävissä hankintaoikaisumenettely. Oikaisumenettely tarkoittaa sitä, että hankintayksikkö voi itse korjata jo teemmäänsä hankintamenettelyä koskevaa virheellistä päätöstä tai keskeyttää hankintamenettelyn. Yrityksille oikaisumenettely on rinnakkainen menettely markkinaoikeuteen valittamisen kanssa. Asian käsittely markkinaoikeudessa ei estä hankintaoikaisun tekemistä tai käsittelemistä.

Hankintaa koskevat päätökset perusteluineen sekä liitteineen (valitusosoitus ja oikaisuohje) annetaan tiedoksi ensisijaisesti sähköisesti, käytännössä sähköpostitse. Sähköpostiin tulee kirjoittaa, koska päätös on lähetetty, jotta vastaanottajat voivat varmistua sähköpostiviestin kulun viiveettömyydestä. Sähköpostiviestiin voi kirjoittaa esimerkiksi: "Tämä sähköposti on lähetetty pp.kk.vvvv". Sähköpostitse lähetetty päätös katsotaan saadun tiedoksi sähköpostin lähettämispäivänä. Jos päätöksen sähköinen tiedoksianto ei ole mahdollinen, päätös voidaan edelleen antaa tiedoksi myös tavallisena kirjeenä. Tällöin vastaanottajan katsotaan saaneen tiedon päätöksestä seitsemäntenä päivänä kirjeen lähettämisestä, jollei vastaanottaja näytä tiedoksiannon tapahtuneen myöhemmin. Lähettämispäivää ei lasketa mukaan tiedoksiantoaikaan.

6. Hankintalainsäädäntöä koskeva neuvonta

Yksityistiekunnat voivat kääntyä hankintalain sisältöä ja soveltamista koskevissa kysymyksissä työ- ja elinkeinoministeriön ja Suomen Kuntaliitto ry:n ylläpitämän julkisten hankintojen neuvontayksikön (JHNY) puoleen. Neuvonta on maksutonta. Neuvontayksikkö ylläpitää verkkosivuja www.hankinnat.fi. Verkkosivuilta löytyy julkisia hankintojen koskeva keskeinen lainsäädäntö, ajankohtaisia hankintauutisia, kolumneja ja vieraskyniä sekä keskeistä hankintoihin liittyvää oikeuskäytäntöä. Lisäksi sivuilla on ohjeistusta hankinnan sisällön määrittelyyn liittyen.

Neuvontayksikkö vastaa sähköpostitse ja puhelimitse hankintalain soveltamiseen liittyviin hankintayksiköiden esittämiin kysymyksiin. Neuvonta on maksutonta. Lisätietoja julkisten hankintojen neuvontayksiköstä saa työ- ja elinkeinoministeriön internetsivuilta osoitteesta www.tem.fi.